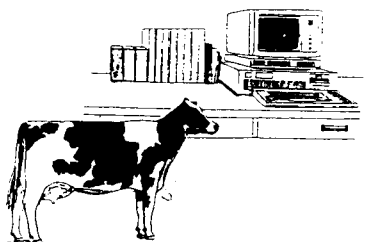

טבלה 3. מגמות ברווחיות שלוחת העגלים והפיטום.

1989	1988	1987	
314	397	483	תרומה א', ש"ח לעגל
106	232	350	תרומה ב', ש"ח לעגל
-155	-2	115	תרומה ג', ש"ח לעגל
הרכב הוצאות הייצור באחוזים מס"ה ההוצאות			
43.8	35.6	26.2	מזון
23.5	31.8	45.0	עגל בגיל רך (ולד)
6.2	6.7	7.6	חומרים ושירותים
26.5	25.9	21.6	עבודה, ניהול והוצאות הון וקופות
100.0	100.0	100.0	ס"ה

הבשר לעגל בשנה תוספת משקל (יומית), כמות המזון לעגל, תמותה ופחת בגידול וכ"כ מדדים משניים נוספים; רמת ההוצאות לחומרים ושירותים לעגל, הספקי עבודה והוצאות הון וקופות.

הסיכומים הכלכליים הנ"ל מעידים גם על הקטנה ניכרת ברווחיות הייצור של שלוחת פיטום העגלים בשלוש השנים האחרונות וזאת בעיקר עקב ירידה מתמדת בערכים הריאליים של מחירי הבשר וההרעה במדדים המקצועיים. על מידת הירידה ברווחיות במשק בעל הקף הייצור הגדול ביותר במדגם מצביעים הנתונים הבאים, כפי שנתקבלו בסיכומים מדי שנה בערכים נומינליים מהוונים לאמצע כל שנה.

כסיכום ניתן לקבוע, שהגורמים המשפיעים על רווחיותה של שלוחה זו הם: מחירי בשר, מזון ועגל בגיל הרך והיחסים ביניהם; תפוקת

ירידת הרווחיות בענף הרפת בשלוש השנים האחרונות

יצחק רמר, משרד החקלאות

ההפרש ברווחיות הגדול ביותר בין המשקים היה ב-1987, מ-38.6 ל-67.6 אחוז; הפער במדד זה הצטמצם בשנה האחרונה לבין 38.2 ל-58.0 אחוז.

שיעור ירידת הרווחיות היה גדול יותר בשלושת המשקים בעלי הרווחיות הגבוהה, בעוד שבשני המשקים האחרונים שיעור הירידה היה שולי בלבד. מעניין לציין, שבתשע רפתות חלה הרעה מתמדת ברווחיות ורק במשק מס' 2 חלה הטבה יחסית, מ-39.1 ל-41.5 ו-42.9 אחוז.

הממצאים המובאים בסיכום זה מתבססים על נתונים שנאספו במסגרת מחקר כלכלי-מקצועי הנערך מדי שנה בענף הרפת ב-10 קיבוצים בעמק יזרעאל. אחד המדדים להשוואת רווחיות הייצור בין המשקים ובין השנים בשלוחת הפרות והעגלות מהווה תרומה א' לליטר חלב מיוחסת למחיר שהושג במכסה. במדד הרווחיות הנ"ל לא נכללו הוצאות זקופות כגון: עבודה, ניהול והוצאות הון (רבית ופחת על ההון הפעיל) בשתי השלוחות.

טבלה 1. שינויים ברווחיות בין המשקים השונים, בתנובת החלב ובתכולת השומן.

משק מס'	תרומה א' לליטר חלב כ"פ ממחיר החלב שהושג			תרומה א' חלב כ"פ ממוצעים תלת-שנתיים		שומן %
	1987	1988	1989	תרומה א' %	חלב ליטר	
1	65.8	62.6	58.0	62.1	8767	3.41
29	67.6	60.3	57.1	61.7	8027	3.13
77	67.5	56.7	53.9	59.4	8265	3.48
15	57.2	54.3	48.9	53.5	9713	3.27
50	54.5	54.3	49.8	52.9	8618	3.21
7	58.9	51.4	47.9	52.7	9162	3.47
98	54.2	48.7	45.2	49.4	9451	3.33
2	39.1	41.5	42.9	41.2	9517	3.42
59	39.1	41.5	38.6	39.7	9267	3.15
95	38.6	42.4	38.2	39.7	8583	3.33
ס"ה, בממוצע	54.3	51.4	48.1			
%	100.0	94.6	88.6			

אם נציין את התוצאות שהושגו ב-1987 כבסיס להשוואה, במשך השנתיים חלה הרעה במדד הרווחיות הנ"ל ב-11.4%, מזה ירידת הרווחיות בשנה האחרונה הסתכמה ב-6%. במדגם של 21 משקי האזור ב-1989, המדד הכלכלי הנ"ל הסתכם ב-47.5%, לעומת 48.1% בעשרת המשקים הנדונים.

תרומה א' לפרה+עגלה עלתה בערכים נומינליים מדי שנה מ-2373 עד 3151 ש"ח ב-1989, בממוצע. שיעור העליה של מדד רווחיות זה בין השנים הנ"ל היה 19.5% ו-11.1%, לעומת עליית מדד המחירים לצרכן, אשר נאמד בין 16.3% ל-18.6%, בהתאמה.

טבלה 2. ייצור חלב, הזנת פרות ומדד הרווחיות בשלוחת הפרות והעגלות.

משק	חלב לפרה בשנה ליטר	שומן בחלב %	מזון לפרה ביום			תרומה א' + ביחס למחיר שהושג %
			מג"ק א.נ.	ח"י ק"ג	ח"כ ק"ג	
א'	10270	2.93	36.6	21.3	4.09	48.6
ב'	10125	3.19	34.8	20.6	3.26	54.3
ג'	10040	3.11	36.9	20.8	4.28	44.3
ד'	9858	3.34	40.9	24.3	3.62	48.8
ה'	9785	3.37	39.7	22.6	3.78	41.5
ו'	9775	2.92	35.4	19.7	3.44	52.4

הצלחתם הכלכלית של המשקים בעלי הרווחיות הגבוהה ביותר בעמק (יפעת 62.6%, הזורע 60.3%, שער-העמקים 56.7%) עם תנובות חלב ממוצעות יחסית נמוכות היתה טובה יותר, לעומת כל אחד מהמשקים בעלי תנובות החלב הגבוהות ביותר שנבחנו באזורים אחרים ב-1988. את ההצלחה הכלכלית משיגים המשקים, ראשית כל, הודות להזנת פרות יעילה; בכמות מזון יחסית מועטה, במיוחד בחלבון ואנרגיה, בסל מזונות אשר מבטיח מחיר נמוך, נצילות מזון טובה וכ"כ הוצאות תחלופה קטנות.

הגורם הדומיננטי להרעת הרווחיות בייצור החלב בשלוש השנים האחרונות הוא הקטנה ניכרת של הכנסות מבשר פרות וולדות. כתוצאה מירידה רבה של המחיר, ההכנסות מבשר פרות וולדות באחוזים ממחיר החלב ירדו ב-25.4% בשנת 1987, עד 14.1% ב-1988 ו-10.2% ב-1989. ביחסי המחירים בין חלב ומזון השינויים היו קטנים ולא השפיעו כלל על הרעת הרווחיות. להפך, ב-1987 למשקים היה דרוש למכור 301 ליטר חלב כדי לרכוש אלף מג"קל א.ג., לעומת 290 ליטר ב-1988, ו-296 ליטר בשנה האחרונה. עוד יצויין, שב-1984/85 נדרשו 347 ליטר. שיעור עליית ההוצאות של חומרים ושירותים מדי שנה היה קטן יותר מאשר שיעור עליית מחיר החלב. ב-1987 הסעיף הנ"ל ביחס למחיר החלב תפס 15.6%, לאחר מכן 13.3% וב-1989 ירד עד ל-12.1% (טבלה 3).

טבלה 3. שינויים במחירי חלב, פרות, ולדות, מזון לפרות והיחס ביניהם.

שיעור השינוי בין השנים	1987	1988	1989
מחיר חלב, אג' / ליטר	48.8	61.0	75.3
מחיר מזון, ש"ח / אלף מג"קל א.ג.	147	177	223
יחס מחירים ליטר / מג"קל א.ג.	301	290	296
מחיר פרה יוצאת, ש"ח / ראש	1217	1147	1081
מחיר עגלה בגיל רך, ש"ח / ראש	450	355	220
מחיר עגל בגיל רך, ש"ח / ראש	750	435	360
הכנסות מבשר ולדות, אג' / ליטר חלב	12.4	8.6	7.7
הכנסות מבשר ולדות, ב' % ממחיר החלב	25.4	14.1	10.2

במקביל לבדיקת יחסי המחירים נבחנו ב-10 משקים הנ"ל יחסי תשומה ותפוקה כמותיים. בשלוש השנים האחרונות לא חלו שינויים בעלי משמעות במדדים המקצועיים של המדגם. בתנובת החלב לפרה 8,940 ליטר עם תכולת שומן של 3.32%, הסתכם ייצור השומן לפרה בין 295 ל-298 ק"ג בשנה. בתחום ההזנה השינויים היו גם כן קלים: כמויות המזון לפרה ביום הסתכמו סביב 32.6 מג"קל א.ג., 19.6 ק"ג ח"י, תכולת החלבון בח"י ירדה מ-16.0% ל-15.5%, כמות הח"כ לפרה ירדה מ-3.10 ק"ג ל-3.00 ק"ג ליום.

בנצילות המזון, המתבטאת בכמות המזון שהיתה דרושה לייצור 1 ק"ג שומן בחלב

התקיימו המגמות הבאות: חלה עליה קלה במג"קל א.ג. (39.8 - 40.1 - 40.3), בעוד שבחלבון הכללי חלה ירידה קלה (3.82 - 3.78 - 3.71 ק"ג ח"כ). בדרך כלל ניתן לקבוע מדי שנה את יציבות המדדים הנ"ל במשקים. לעומת זאת, ההבדלים בין המשקים נשארו גדולים. בעלות המבכירה בעת ההמלטה (בערכים נומינליים) היתה עליה קטנה יחסית, מ-2,746 ש"ח ב-1987 עד 2,921 ש"ח ב-1989. ההבדלים בסעיף זה בין המשקים היו בכל השנים גדולים ביותר.

בסעיף ההוצאות לחומרים ושירותים לפרה (ללא הכללת עגלות) היתה עליה בשיעורים קטנים יחסית, 686 ש"ח - 737 ש"ח - 798

השיתופיים הולך ומצטמצם. כדי לעצור נסיגה זו יש לחשוב על דרכים חדשות להתארגנות במשק, על מנת להגביר את המוטיבציה של העובדים בענף. ככל שהרווחיות בענף עדיין נאותה, זה הזמן המתאים לקבלת החלטות נועזות.

היות וברצון כולנו להגדיל בהתמדה את הכנסותינו, מקובל בעולם להשיג מטרה זו על ידי הגדלת העדר, העלאת תנובת חלב, הרחבת הייצור, הגברת פריון העבודה ושיפור מדדי יעילות אחרים. כתוצאה של "הסכם עבודה קיבוצי" בין הממשלה והייצרנים בישראל, נקבעו בין יתר הסעיפים, מכסות ייצור ומחיר חלב משתנה בהתאם לשינויים בעלויות. כתוצאה מכך, אין למשקים אפשרות להגדיל משמעותית את עדר הפרות לפי רצונם, אין חיסול רפתות במגזר הקיבוצי כמו זה המושבי, ואין שוק חופשי למכירה וקניית מכסות ייצור, דוגמת מקומות אחרים בעולם. עובדה זו מונעת מהמשקים הגדלה מתמדת של ההכנסות על ידי הגדלת פריון העבודה וניצול טוב יותר של ההשקעות.

לאור המצב הקיים, במסגרת מגבלות מכסות הייצור המשקים חייבים לארגן את הייצור על ידי הקטנת כל סעיפי התשומות כדי לייצר בדרך אופטימלית את כמות החלב שאושרה להם.

סיכום

הגורם הדומיננטי להרעת הרווחיות בייצור החלב בשלוש השנים האחרונות הוא הקטנה ניכרת של ההכנסות מבשר וולדות, כתוצאה מהירידה הרבה של המחיר. ההכנסות מבשר פרות וולדות באחוז ממחיר החלב ירדו ב-25.4% בשנת 1987, עד 14.1% ב-1988 ו-10.2% ב-1989.

ביחסי המחירים בין החלב והמוזון, השינויים היו קטנים ולא השפיעו כלל על הרעת הרווחיות. להפך, ב-1987 למשקים היה דרוש למכור 301 ליטר חלב כדי לרכוש אלף מג"קל א.ג., לעומת 290 ליטר ב-1988, ו-296 ליטר בשנה האחרונה. שיעור עליית ההוצאות של חומרים ושירותים מדי שנה היה קטן יותר

ש"ח. בהתחשב בעליית מחיר החלב שבמכסה היה דרוש למכור פחות ליטרים חלב על מנת לרכוש סל ההוצאות של חו"ש, בסדרי גודל ירידה של 1,406 – 1,208 – 1,060 ליטר חלב, בהתאמה.

הספקי העבודה נשארו כמעט ללא שינוי על רמה של 7.4 – 7.3 – 7.5 י"ע לפרה בשנה. כמו כן, לא היו שינויים רבים במספר הפרות בעשרת העדרים (327–333–328). כמובן, הוצאות העבודה עלו בהתאם למחיר יום העבודה הזקוף, שונה בין עובדים קבועים וזמניים. בהתחשב בהכרח לעבוד בשעות לא רגילות (חגים, שבתות, חליבות לילה), בסקר זה נקבע מחיר ברוטו עבור עובד קבוע ובהתאם לשנים 95–115–138 ש"ח ל"ע אחיד בכל המשקים.

עם עליית "שכר העבודה" עולה בהתמדה סעיף זה יחסית לכלל הוצאות הייצור. במשקים בהם קיים מחסור בכח־אדם הצליחו לצמצם את הצוות ולהגיע לכ־6 ימי עבודה לפרה בשנה, ובמשקים משפחתיים בעלי עדרים גדולים הספק העבודה לפי הערכה אף טוב יותר. לעומת זאת, במחיצתם של משקי האזור עדיין מועסקים למעלה מ־8 י"ע לפרה, ללא הכללת הגידול. בתחום זה יש מקום נרחב לשיפור ודרוש ללמוד, כיצד לצמצם כח־האדם בענף ללא פגיעה בייצור, מחד וחיפוש עבודה פרודוקטיבית בתמורה בענפי משק קיימים או חדשים, מאידך.

לאור מגמות הנסיגה שבשנים האחרונות בהתיעלות שלוחת ייצור החלב, ולא כל שכן של עגלות ועגלים, נראית לנו כבעיה חמורה ביותר האיכות – ולא כמות העבודה. אחת הסיבות למצב הנ"ל היא הרוטציה הרבה של כח־האדם והקטנת מספר העובדים הקבועים על חשבון הזמניים.

מספר העובדים הקבועים בעלי הוותק הולך ומצטמצם. לעתים רובץ נטל רב מדי על העובדים הבודדים החרוצים הנשארים, במיוחד על רכזים "מנהליים"; חסרה הכשרה בסיסית של עובדים רבים, במיוחד עבור החדשים בענף. כל התופעות הנ"ל תורמות לכך, שתהליך ההתיעלות שהיה מקובל בעבר במשקים

טבלה 4. תמצית הסיכום הכלכלי בשלוחות ייצור החלב במשקי המדגם.

1989	1988	1987	
75.3	61.0	48.8	1. מחיר החלב במכסה, אג' / ליטר
			2. הרכב הוצאות הייצור, אג' / ליטר
			מזון
30.0	23.3	19.5	מבכירות תחלופה (לפי עלות)
11.6	10.3	10.7	חומרים ושירותים
9.1	8.1	7.6	עבודה
10.7	8.5	7.3	קבועות (הון וכליות)
5.8	4.9	4.9	הכנסות מבשר פרות וולדות
-7.7	-8.6	-12.4	
59.5	46.5	37.6	סה"כ הוצאות ייצור, אג' / ליטר
			3. רווחיות
15.8	14.5	11.2	תרומה ג' אג' / ליטר
32.3	27.9	23.4	תרומה א' אג' / ליטר
36.2	31.3	26.5	תרומה א' + °
48.1	51.4	54.3	תרומה א' + ° יחסית למחיר חלב, %

° כולל שלוחות העגלות.

מצביעים הנתונים הבאים:
תרומה א' לליטר חלב באחוז מן המחיר
ב-1984/85 הסתכמה ב-41.6%, בשנת השיא של
רווחיות ב-1987 הגיע ל-63.5% ובשנה האחרונה
נאמדה ב-53.2%.

הממצאים על התנודות הגדולות ברווחיות
הענף מדי שנה מצביעים על מכונים לקוי של
קביעת מחיר החלב לייצור.

מאשר שיעור עליית מחיר החלב. ב-1987
הסעיף הנ"ל ביחס למחיר החלב תפס 15.6%,
לאחר מכן 13.3% וב-1989 ירד עד 12.1%.
מעקב כלכלי בשלוחות ייצור החלב במשקים
השיתופיים במשך 25 שנה מגלה, שאחת השנים
הרווחיות ביותר היתה 1987, בעוד המאזן
הכלכלי בשנת 1984/85 (תשמ"ה) היה מן
הנחותים ביותר. על סדרי הגודל של השינויים
במדד הנ"ל בחמשת המשקים הרווחיים ביותר

רשום לפניך
שירות והזמנת חלקים
פלא-פון 050-233553
24 שעות ביממה

א.מ. שרות והרכבה
למכוני חליבה

סוכן מורשה של המשביר המרכזי לציוד FULLWOOD

שרות, יעוץ וחלקים
למכוני חליבה – בקר וצאן
הרכבה
מכירה

אלי מויאל, רח' ברכה 12, קרית-אנו 55100
טל' 03-357835 איתורית: 03-7549111, מנוי: 4570